

Chet tillarni o'qitish va o'rganishda mustaqil ish va mustaqil ta'lim

1. Ilmiy tadqiqot ishining qisqacha annotatsiyasi

Chet tillarni o'qitish va o'rganishda mustaqil ish va mustaqil ta'lim (autonom o'rganish) zamonaviy ta'lim tizimining muhim tarkibiy qismlaridan biri hisoblanadi. Mustaqil ta'lim o'quvchilarning o'z bilimlarini mustahkamlash, til ko'nikmalarini rivojlantirish va umumiy til o'rganish jarayonida faol ishtirokchi bo'lishlariga yordam beradi.

2. Muammo va uning dolzarbligi

Ushbu yondashuv nafaqat o'qituvchilar tomonidan qo'llab-quvvatlanishi kerak, balki o'quvchilarni mas'uliyatli va mustaqil o'rganishga rag'batlantirish orqali samarali ta'lim muhiti yaratadi.

1. Mustaqil ish va mustaqil ta'limning ahamiyati

- **O'z-o'zini boshqarish qobiliyati:** Mustaqil ta'lim o'quvchilarga o'z o'rganish jarayonlarini rejalashtirish, boshqarish va baholash imkonini beradi. Bu o'quvchilarni o'z-o'zini baholash va yutuqlarini kuzatishga o'rgatadi.
- **Shaxsiylashtirilgan ta'lim:** O'quvchilar o'z ehtiyojlari, qobiliyatlari va qiziqishlariga qarab ta'lim olishadi. Masalan, kimdir gramatikani chuqurroq o'rganishga ehtiyoj sezsa, boshqalar talaffuz yoki tinglash ko'nikmalarini rivojlantirishga e'tibor qaratishi mumkin.
- **O'rganish jarayonida faollik:** Mustaqil ta'lim orqali o'quvchilar faollikni saqlab qoladilar va o'z o'rganish jarayonlariga ko'proq qiziqish bilan yondashadilar. Bu ularning bilimlarini chuqurlashtirish va til ko'nikmalarini rivojlantirishda katta yordam beradi.

2. Mustaqil ishning turlari

- **Uy vazifalari:** O'qituvchi tomonidan berilgan uy vazifalari mustaqil ishning eng keng tarqalgan turi hisoblanadi. Bunda o'quvchilar darsda olgan bilimlarini mustahkamlash, yangi so'zlarni yodlash, matnlarni o'qish va yozma topshiriqlarni bajarish bilan shug'ullanishadi.
- **Interaktiv onlayn platformalar:** Turli xil mobil ilovalar va interaktiv onlayn platformalar mustaqil ta'limni rag'batlantiradi. Masalan, Duolingo, Memrise kabi platformalar orqali o'quvchilar turli darajadagi mashqlarni mustaqil ravishda bajarib, bilimlarini mustahkamlashlari mumkin.
- **Kitob o'qish va resurslardan foydalanish:** Mustaqil ta'limning muhim bir qismi sifatida o'quvchilar nemis tilidagi kitoblar, maqolalar va boshqa resurslarni o'qish orqali o'z lug'at boyligini oshiradilar. Shu bilan birga, ular mustaqil ravishda qo'shimcha ma'lumot izlashni o'rganadilar.

3. Mustaqil ta'limning afzalliklari

- **Shaxsiy motivatsiya va mas'uliyat:** O'quvchilar mustaqil o'rganishda o'z maqsadlarini belgilashga va ularga erishish uchun rejalashtirishga o'rganadilar. Bu esa ularni yanada mas'uliyatli va motivatsiyalangan o'quvchilarga aylantiradi.

- **O‘z-o‘zini baholash va rivojlanish:** O‘quvchilar o‘zlarini baholashni o‘rganib, yutuqlarini tahlil qilish va o‘z kamchiliklarini aniqlash imkoniyatiga ega bo‘ladilar. Shu tariqa, ular qaysi sohalarni yaxshilash kerakligini tushunishadi.
- **Mustaqillik va kreativlik:** Mustaqil o‘rganish jarayonida o‘quvchilar tilni o‘z yo‘nalishlarida qo‘llashni, mustaqil fikrlashni va yangi usullar orqali bilimlarni mustahkamlashni o‘rganadilar. Bu ularning kreativligini ham oshiradi.

4. O‘qituvchining roli

O‘qituvchi mustaqil ish va ta’lim jarayonida yo‘lboshchi bo‘lib, o‘quvchilarni to‘g‘ri yo‘nalishda motivatsiyalash va ularga kerakli resurslarni taqdim etishi kerak. O‘qituvchining vazifalari quyidagilardan iborat:

- **Yo‘nalish berish:** O‘quvchilarni qaysi materiallardan foydalanishlari, qanday topshiriqlarni bajarishlari kerakligini tushuntirib, ularga mustaqil o‘rganish rejasini tuzishda yordam beradi.
- **Nazorat va baholash:** Mustaqil ishlarning bajarilishini nazorat qilib borish va o‘z vaqtida baholash o‘quvchilarning o‘z-o‘zini baholash va o‘zlashtirish jarayonini yaxshilaydi.
- **Fikr-mulohaza berish:** Mustaqil ishlardan keyin o‘quvchilarga aniq va konstruktiv fikr-mulohaza berish ularning kelgusi faoliyatini rivojlantirishga yordam beradi.

5. Mustaqil ta’limni tashkil etish bo‘yicha tavsiyalar

- **Rejalashtirish:** O‘quvchilar uchun muntazam reja tuzish va o‘qituvchilar tomonidan taqdim etilgan materiallar asosida maqsadga erishishga e’tibor qaratish muhimdir.
- **Progressni kuzatish:** O‘quvchilar mustaqil ta’lim jarayonida o‘z yutuqlarini kuzatish uchun ma’lum jadval yoki yozuvlarni yuritishlari kerak. Bu ularga ta’lim jarayonida yutuq va kamchiliklarini ko‘rish imkonini beradi.
- **Doimiy amaliyot:** Til o‘rganishda mustaqil ta’limning samaradorligi muntazam amaliyotga bog‘liq. O‘quvchilar har kuni bir necha daqiqa vaqt ajratib, darsdan tashqari mashqlarni bajarishlari kerak.

3. Foydalaniladigan adabiyotlar ro‘yxati

- a) **Holec, H.**, 1981. *Autonomy and Foreign Language Learning*. Oxford: Pergamon.
Ushbu klassik kitobda til o‘rganuvchilarning mustaqilligini rivojlantirish va chet tilini o‘rganishda ularga avtonom ta’lim berish usullari haqida batafsil ma’lumot berilgan.
- b) **Little, D.**, 1991. *Learner Autonomy 1: Definitions, Issues, and Problems*. Dublin: Authentik.
Bu kitobda o‘quvchilarning avtonomligi va chet tilini o‘rganishda ularning o‘z-o‘zini boshqarish qobiliyatlarini rivojlantirish muammolari va yechimlari yoritilgan.
- c) **Benson, P.**, 2001. *Teaching and Researching Autonomy in Language Learning*. London: Longman.
Mustaqil o‘rganishni o‘rgatish va tadqiq qilish haqida chuqur ilmiy ish bo‘lib, o‘qituvchilar uchun avtonom ta’lim jarayonini qanday tashkil etish bo‘yicha tavsiyalar beradi.
- d) **Thanasoulas, D.**, 2000. "What is Learner Autonomy and How Can It Be Fostered?". *The Internet TESL Journal*.
Ushbu maqola chet tilini o‘rganishda o‘quvchilarning mustaqilligini oshirish yo‘llarini muhokama qiladi va ular uchun samarali ta’lim strategiyalarini taklif qiladi.

- e) **Dam, L.**, 1995. *Learner Autonomy 3: From Theory to Classroom Practice*. Dublin: Authentik.
O'qituvchilar uchun amaliy qo'llanma bo'lib, o'quvchilarda avtonom ta'limni rivojlantirish va uni darslarda qo'llash bo'yicha usullarni ko'rsatib beradi.
- f) **Smith, R.**, 2003. *Learner Autonomy and Language Teacher Autonomy: An East Asian Perspective*. In P. Benson & S. Toogood (Eds.), *Learner Autonomy in the Classroom*. Dublin: Authentik.
- g) Holec, H., 1981. *Autonomy and Foreign Language Learning*. Oxford: Pergamon.
Ushbu klassik kitobda til o'rganuvchilarning mustaqilligini rivojlantirish va chet tilini o'rganishda ularga avtonom ta'lim berish usullari haqida batafsil ma'lumot berilgan.
- h) Little, D., 1991. *Learner Autonomy 1: Definitions, Issues, and Problems*. Dublin: Authentik.
Bu kitobda o'quvchilarning avtonomligi va chet tilini o'rganishda ularning o'z-o'zini boshqarish qobiliyatlarini rivojlantirish muammolari va yechimlari yoritilgan.
- i) Benson, P., 2001. *Teaching and Researching Autonomy in Language Learning*. London: Longman.
Mustaqil o'rganishni o'rgatish va tadqiq qilish haqida chuqur ilmiy ish bo'lib, o'qituvchilar uchun avtonom ta'lim jarayonini qanday tashkil etish bo'yicha tavsiyalar beradi.
- j) Thanasoulas, D., 2000. "What is Learner Autonomy and How Can It Be Fostered?". *The Internet TESL Journal*.
Ushbu maqola chet tilini o'rganishda o'quvchilarning mustaqilligini oshirish yo'llarini muhokama qiladi va ular uchun samarali ta'lim strategiyalarini taklif qiladi.
- k) Dam, L., 1995. *Learner Autonomy 3: From Theory to Classroom Practice*. Dublin: Authentik.
O'qituvchilar uchun amaliy qo'llanma bo'lib, o'quvchilarda avtonom ta'limni rivojlantirish va uni darslarda qo'llash bo'yicha usullarni ko'rsatib beradi.
- l) Smith, R., 2003. *Learner Autonomy and Language Teacher Autonomy: An East Asian Perspective*. In P. Benson & S. Toogood (Eds.), *Learner Autonomy in the Classroom*. Dublin: Authentik.
Ushbu kitobda o'qituvchi va o'quvchilar avtonomiyasining o'zaro bog'liqligi va mustaqil ta'lim jarayonidagi roli haqida batafsil ma'lumot berilgan.

4. Ilmiy tadqiqot ishidan kutiladigan natija

Chet tillarni o'qitishda mustaqil ish va mustaqil ta'lim jarayoni o'quvchilarning tilni chuqurroq o'zlashtirishlariga va o'zlarining o'qituvchisiga aylanib, mas'uliyatli ravishda o'rganishlariga yordam beradi. O'quvchilar mustaqil ishlar orqali o'z bilimlarini mustahkamlashlari, til qobiliyatlarini rivojlantirishlari va bu orqali o'z maqsadlariga erishishlari mumkin. Shu bilan birga, o'qituvchilar bu jarayonda yo'l boshchi va rag'batlantiruvchi sifatida muhim rol o'ynaydilar.